Illés György

Se Kiskőrös, se Félegyháza

az orgoványi csárda legendája

Évtizedek óta tart a harc. Két város állítja, hogy náluk született Petőfi Sándor. A szájhagyomány szerint viszont az orgoványi csárdában! Ezt a nevezetes csárdát a kunszentmiklósi közbirtokosok építették, mikor még az orgoványi puszta osztatlan legelő volt. Megkapták a jövedelem-szerzési regále jogot: húst és italt mérhettek, vásárt szervezhettek.

Itt született aztán a költő.

Legendás szilveszter

Alkonyodott. Szürke köd nyelte el a kecskeméti országút melletti csárdát.

Ezernyolcszázhuszonkettőt írtak, december harmincegyedikét.

A szilveszteri búcsúztatásra innét is onnét is pásztorkodó népek érkeztek. Lassan szállingóztak az öles juhászok a kecskeméti Zubornyák-dinasztiából. Cifrán kivarrott, sarkot verő sárga báránybőrsubában.

Villogó szemű, hetyke csikósok rövid bőrbekecsben, sarkantyús csizmában, vállon átvetett karikás ostorral, a Gáspárok, Fáriak közül, a szentmiklósi ménes téli szállásáról. Aztán a télen-nyáron szabadban háló rideg marhapásztorok – a Rőfiek, Lefántiak, Meskók – a különböző baromszállásról. Köszöntötték egymást illően. Lekezeltek. Aztán abban a sor-

rendben, ahogy érkeztek, végigülték a kecskelábú asztalt, bort forraltattak, beszélgettek és ittak.

Idegen rajtuk kívül csak egy volt a csárdában. Tömzsi kis ember. Olyan úrféle. Búsult magában, hátát a banyakemencének vetette. Egyszer csak az egyik öreg pásztor megszánta, odafordult hozzá:

– Hallja az úr! Ha meg nem sértem, ne iddogáljon ott egymagában, tartson velünk! Beszélgetünk, oszt forraltbort iszunk, igyék velünk, majd megenyhül a szíve! Mert ammondó vagyok, bánata van!

Erre előjött az idegen, megköszönte a barátságot és elfogadta. Helyet szorítottak neki.

– Osztán kinek tiszteljük öcsémuram?

– Petrovics István az én nevem!

– Isten éltesse!

– Osztán hunnét, hová? Azt is mondja már meg!

– Megmondom én. Félegyházáról igyekeztünk Kiskőrösre, de itt megrekedtünk.

– Még hogy? A fúvásokba ugye?

– Nem bizony, hanem a feleségem, itt az orgoványi csárdában – lebabázott!

A vén juhász hátrakapta a fejét, aztán felhördült.

– No ne mondja öcsém!

Nagyot hallgattak az esetre – ki tudná, ki mit gondolt, – de ettől kezdve jóindulatúan nézték Petrovicsot.

Az öreg juhász magához intette a bojtárját és a fülébe súgott. Elszaladt a bojtár, de kisvártatva előkerült egy báránykával.

– Petrovics öcsém! Hol az újszülött?

– A konyhán túl, az első szobában.

– Vezessen hozzá!

– Megálljunk – mondta egy másik öreg, – én is megyek! Adjatok egy tiszta poharat!

Elébe tették, fölvette, a másik kezébe meg egy asztalkendőbe csavart cukrosbort fogott.

– Mehetünk!

– Ohó! Hát csikós egy se? Csak csupa juhász?

– Gyühet, aki akar!

Az egyik sarkantyús legény fölpattant.

– No, még egy gulyást! Hadd legyék minden fajtából!

Aztán elindultak, elől a báránykás öreg.

Kopogtak. Beléptek. Petrovicsné szorongva felnézett. A gyermek ott feküdt mellette.

A borral az öreg megállt az ágy előtt. Hosszú szakállával, fehér hajával olyan volt, akár a bibliai Noé. Emelte poharát nyugodt szertartással, s az üvegből színig töltötte, aztán megszólalt:

– Áldás, békesség, jóakarat! Vette az örömhírt a pásztorok népe, hogy eggyel többen lettünk a kiskunsági pusztán! Eljöttünk hát a kisded megtekintésére, s hogy köszöntsük a boldog édesanyát. Adja a magyarok istene, hogy nagyra nőjön, mint a jegenyevár – testileg, lelkileg, hogy öröme és büszkesége legyen, ne csak a szüleinek, hanem ennek a pusztának, ennek a népnek is, ahol született. Ez a pohár bor az édesanyáé. Kérjük, hogy ürítse és kívánjuk, hogy váljék egészségére! Erősödjék tőle!

Petrovicsné fogta a poharat és kiitta. Mosolygott a könnyein át. A másik vén juhász meg fogta a báránykát és lefektette a kisgyerek mellé:

– Nagy pásztor légy a népek között!

A csikós lekanyarította válláról a karikást, s az ágyra tette:

– Ostorod is legyen!

Negyedik a szűre ujjából előkotorta a furulyáját:

– Ehol a furulyám!

Aztán elköszöntek és kivonultak áldomást inni. Ittak, iszogattak – de nem sok szavuk volt. Valahogy megérezték, hogy ezen a hóviharos, fehér szilveszteri éjszakán valami nagyon nagy dolog történt.

Erről Kosztolányi így írt: *Mindez összeolvad egyetlen titokká, elvegyül a szilveszteri rémekkel, álmokkal. Újév áldott hajnala. Alszik mindenki, császár, kancellár, gróf, beamter, jurátus, nemes kisasszony, s belefáradva dacos sírásába, édesdeden szunnyad a kisded is, aki megszületett, és mindenki érlökésére nő, csodálatosan csodává épül. Lélegzése már olyan mint az életé, s benne van a világ.*

Anno 1873to Baptisati in Ecclesia Evang. A
per Michaëlem Martinij et Josephum Sep
Nativ. Baptis. Nomen Infantis. Nomen et Cognomen Parentum. Nomen
Mense Januario.
1. 1. Alexander. Stephanus Petrovics Maria Kruj.
2. Eadem. Susanna. Paulus Holtko Susana Gyurits

Évek múlva

Egy rekkenő hőségű napnak nem annyira az alkonyulatánál, inkább a delelőjén verítéktől csatakos utas állított be az orgoványi csárdába. Két pásztor, egy öreg meg egy fiatalabb borozgatott éppen. Csikósok voltak a szentmiklósi ménesnél és a csárda környékén legeltettek.

Az utas a fogasra dobta viharvert kalapját, és levágódott egy sarokasztal mellé. Jobb napokat látott kopott öltözékéről a csikósok kódorgó diáknak nézték. Kifújta magát, majd így szólt:

– Bort!

Tüskésen égre meredő haját hátrasimította, és pöndörített egyet a bajszán. Elmélázva üldögélt.

A csikósbojtár egy pohár sillerrel a kezében a kóbor diáknak látszó utashoz lépett:

– Engedelmet, ha meg nem sértem, kit tisztelhetünk az úrban?

– Petőfi vagyok – felelte a diákforma vendég.

– Csak nem a poéta? – kérdezte az öreg csikós, mert ő már hallotta ezt a nevet a *Fürdik a holdvilág az éj tengerében,* a *Befordultam a konyhára, A virágnak megtiltani nem lehet*, – meg több divatos magyar nótával kapcsolatban. Fölállt, odament Petőfihez, és jó markosan megrázta a kezét.

– Az én istenem áldja meg!

Szóba elegyedtek; gondűző borocska mellett vígan illant az idő. A csikóslegény tátott szájjal fülelt. Izgett-mozgott, mint akinek erősen böki az oldalát valami. Egyszer csak kibuggyant belőle:

– Ha poéta az úr, miránk csikósokra is tudna írni kádenciát?

Petőfi rávágta:

– Tudnék hát!

Az öreg pásztor lenyomta a helyére eres karjaival a bojtárt. Petőfi egy kis noteszt vett elő a dolmányából, néhány pillanatig a levegőbe meredt, majd homlokát a jobb tenyerébe támasztotta. Bal kézzel írt, mert balkezes volt, és egykettőre megszületett a *Pusztán születtem…* – című és kezdetű vers az orgoványi csárdában.

Pusztán születtem, a pusztán lakom.
Nincs födeles, kéményes hajlokom;
De van cserényem, van jó paripám
Csikós vagyok az alföldi rónán.

Szőrén szoktam megűlni a lovat,
Ha ide vagy oda útam akad;
Nem szükséges a nyereg a hátán –
Csikós vagyok az alföldi rónán.

Gyócs a gatyám, patyolat az ingem,
Nem vettem, a rózsám varrta ingyen.
Hej, maholnap az én piros rózsám
Csikósné lesz az alföldi rónán.

– Honnan tudja kelmed mindezt ilyen pontosan? – kérdezte az öreg.
– Itt születtem, ebben a csárdában – felelte a kötő.

*

Telt-múlt az idő. A csárdát a reformátusok az 1870-es években átalakították imaháznak. 1913-ban megépült a református templom és a lelkészlak s a csárda iskolaként szolgált tovább. Az egykori csárda falán (ma a helyi általános iskolához tartozó épület) emléktábla hirdeti:

PUSZTÁN SZÜLETTEM, PUSZTÁN LAKOM

Az orgoványi szájhagyomány szerint itt, az egykori csárdában született Petőfi Sándor.